

ראש דבר.

אחרי אשר זכני השיח להוציא ממחשבים לאור עולם את פי' סי' יצירה לריי ברצלוני, נכספה וגם כלתה נמשי לראות גם את סי' השטרות אשר חבר ואשר הזכרתי בסוף המבוא לסי' הנזכר ולהביאו אל ביתי, אולי יעלה בידי להוציאו גם כן לאורה לעת מצוא, ופנית אל ידירי החכם ריא נייבויער, והוא בטובו עשה את בקשתי, והמציא לי מעתיק נבון דבר היה הרי יהודה זאב שפירא, אשר העתיקו כשבילי מתוך כי אקספרד סי' 890 בכתובה חמה ומישרה — וכאשר הכמיח לי — במתינות וכדיוק רב, ושלה ההעתק ליד, אשר שמחתי עליו כמוצא שלל רב. אמנם מוטן הוא והלאה עברו עוד ימים ושנים, ולא היה עוד שעת הכושר להרפסו, כי כבר התחילה הברת מקיצי נרדמים להרפסם ספרים אחרים וגם רכשה לה ספרים רבים ונכבדים, כמו סחד יצחק, תשובת הגאונים מכיי פעשערסבורג, הלכות גדולות מכיי רומי, מחזור ויטרי וספר השרשים לריי בן ננאה ועוד ספרים יקרים אשר היה להם משפט הקריטה, אמנם בסוף שנת תרנ"ז כתב לי ידירי החכם ריא ברלינער העומד כראש חברתנו, כי עתה הניע הזמן וכא מועד להרפסם גם את סי' השטרות ודרש ממני להכיני לרפסם, וקרבת אל המלאכה בשנת תרנ"ח ועברתי על פני הספר ועשיתי לו ציונים ומראה מקומות בספרים המובאים ממנו והיינו בתלמוד בבלי וגם כירושלמי ותוספתא, תשובות הגאונים, תשובות והלכות הרייף, וגם בקצת מקומות הראיתי על הספרים המביאים סי' השטרות או ההולכים בעקבותיו (ובפרט ספר העשור), והשויתי כל המקומות בתלמוד ובתשובות הגאונים וברייף, ועל ידי זה עלה בידי לעמוד על הנוסחא הנכונה, והוספתי ונרעתי ותקנתי כמסת ידי במקום שידי יד כהה מנעה, וכמעט שלא הנחתי דבר בלתי מתוקן כהלכתו, וכאשר השלמתי את מלאכתי (בחדש אדר) שלחתי את הכיי לידידי הג"ל להרפסו, ואחרי כי התחילו בהרפסתו כא אלי מכתב מהרב ר' מנשה נראמבערג ובו יודיעני כי גם הוא העתיק את סי' השטרות באקספרד, וכתב לי בזה"ל: „העתקתי בדיוק היטב ודקדקתי בכל הדקדוקים בעיון הרבה פעמים אות באות מלה במלה ודקדקתי כספרי סתים שלא יצא שום טעות, ושוה ממש לכיי אקספרד, וכאשר ראיתי זאת, כתבתי לידידי החריא ברלינער אשר הסכים עמרי לקנות גם העתק זה השני והבאתיו אלי, כי קשה להרפסם מתוך כיי אחר, וגם באותו כיי עצמו טוב שנים מן האחר, והנהתי העלים הנרפסים גם מתוך העתק השני והרפסתי בסוף הספר (ע' 139—147) ההלופים והשניים מתוך העתק השני ומצאתי קצתם כמו שהנחתי מעצמי, וגם קצת דברים אשר נשמטו בהעתק ראשון, ועל פי שתי ההעתקות יקום דבר הספר, וכזה יצאנו ידי חובתנו, וקרוב לוראי כי הספר הנרפס הוא שוה לכיי המונה באקספרד, והשיגאות אשר נשארו ברפוס, כבר נמצאו וכבר היו גם שם, — והנה ביחד עם ההלופי נוסחאות הוספתי גם קצת הערות, וכדרך אנכ הרפסתי אחיכ

נס מלואים למבוא והערות ס"י ס' יצירה (148—152), וכעת הוספתי עוד איזה הערות והגהות וגם מסתח.

ואחרי אשר נתתי ריץ וחשבון על מלאכתי ופועל ידי, הנני להביע מעט אומר ע"ד הרב המחבר ועל חבוריו, ולהוסיף קצת על מ"ש במבוא הנ"ל.

וכבר הראיתי שם כי נולד כברצלונה וגם ישב שם ולא עזב את מקומו וגם יוצאי הלציו נשאריו שם (שם ע' מ"ו—י"ח). וכן הסכים לדעתי גם ידידי החכם ר"ח נראם בספרו היקר גליא יודאיקא ע' 370. אך כתבתי שם כי בס" הנ"ל לא יזכיר את שם עירו, אמנם סה בס' השטרות יזכירונו, ע' 4 וע' 90: „כאן כברצלונה מתא". וגם ספריו אשר לא נתפשטו הרבה, נשארו שמה כברצלונה, ושם נעחק ס' השטרות אשר ממנו נובע הספר שלפנינו, כמ"ש בתחלתו: „בהיותי כברצלונה העיר הגדולה מצאתי הלכות תקון שטרות וכו' והחילותי להעתיקן". ועי' גם בתשו' הריב"ש ס"י שיג שכתב: „וממה שאמרת שיש בזה לארוננו הרב אלברצלוני ז"ל סכרא יחידות, אין בידי חבורו וגם לא מצאתי למפרשים ז"ל שיביאו סברתו על זה ואף לא בעשור הרניל להביא דבריו". והנה הריב"ש אשר היה במקום אחר לא ראהו, אמנם השואל אשר היה כברצלונה ראה אותו, והוא הנוכח בראש ס"י שי"א: „כברצלונה לחכם הרי יצחק בונשתי" ומה נראה כי ספרו של הרב והיא בדיני נשים לא היה ביד הריב"ש רק נשאר כברצלונה. גם הרב העשור „הרניל להביא דבריו" נסע ג"כ לברצלונה ולמד שם מספריו או העתיקם לעצמו. ועי' מ"ש בס' העשור דפוס לבוב ח"ב רף כ': „וכן מצאתי בספר רוטי בשכת ובספח שני בספר אלקירואן (כך הגיה לנכון הרש"ו ז"ל בכבוד הלכנון, ש"ו, 167) כברצלונה". ויתכן כי גם אלה הספרים אשר ראה הריב העשור נשארו כברצלונה מאוצר ספריו של הרב ברצלוני. גם הראב"י אביד כתב בתשובה (כאשר הביא ניכ הרש"ו שם): „אע"פ שראיתי כברצלונה ספר המסתח". ויתכן כי גם הוא ראה ספר זה אצל הרב ברצלוני אשר היה לו אוצר כל כלי חמדה מספרים עתיקים. והנה מזה ראינו כי גם הרי"א אביד היה כברצלונה, ושם שמע לקח וקבל תורה מפי הרי" ברצלוני כמ"ש בס' האשכול ח"א ע' 90 (כאשר הבאתי שם ע' כ"ב) ואח"כ כאשר שב לנרבונה ערך אליו שאלותיו (עי' להלן ע' 148). ובוה נבין מרוע רק שני אלה הגדולים הרב האשכול והרב העשור, הביאו לרוב את הרי" ברצלוני, ושאר גדולי הראשונים הביאוהו רק מעט (וקצתם כמו בע"ס ההשלמה לא הביאוהו כלל) והוא יען חוץ ספריו לא נפרצו לרוב ולא נתפשטו רק מעט במקומות אחרים, אמנם הרי"א אביד והרב העשור ראו אותם כברצלונה מקום משכן הרי" ברצלונה ומקום ספריו.

ואבואו לספרי הרב ז"ל בהלכות, הנה כלם ביחד היו ספר אחד או חבור אחד גדול. והרב האשכול מביאו בשם: הלכות, וגם: בספר שלו (מבוא הנ"ל ע' כ"א) וכמו כן חתנו הראב"ד (שם ע' כ"ד), אשר הביאו גם בשם: בעל החבור בחבורו, גם הרי" (להלן ע' 150) ובחבור הרב אלברנלוני, וכמו כן ר' נחן בר מאיר (מבוא ע' כ"ח): ובספר הרי" יהודה אלברצלוני, והרב המאירי כתב בפתיחתו לאבות דף י"ז ע"ב: הרב הנשיא אלברצלוני בחבורו הגדול. . . . וכן נתחבר חבור נולל בדרך ספק לרב הגדול ר' יהודה בר בריולי אלברנלוני ברוב עניני התלמוד ארוכה מראץ מרתם ורחבה מני ים, ואחריו כתב ר"י לאטיש: חבר חבור גדול ונכבד בכל התלמוד (הוא שלא בדיוק: והמאירי כתב: ברוב עניני התלמוד) דרך פירוש ופסק ארוכה מראץ מרה ורחבה מני ים. וכ"כ ר' חסדאי קרשקאש בהקדמתו לספרו אור ה' (עי' קובץ על יד

גדול ובמחלוקת הגאונים וחשובתם, וממנו בשלשלת הקבלה: וחבר חבור גדול במחלוקת הגאונים וחשובתם, ובס' האסיפות כ"י מביאו בשם: הלכות פסוקות הרי" בר ברזילי. —

והנה כאשר כתבתי בקובץ על יד (שם) חלק חבורו הגדול לשלשה חלקים או ספרים, והיינו חלק הראשון (הרשביץ בתשובותיו היא ס' ט"ז כתב שלא בדיוק: חיב) אשר קרא שמו ספר העתים, והיה כולל (כמ"ש במבוא הנ"ל ע' כ') הדינים אשר בטושיע או"ח וי"ד, וכל חלק היה נחלק לשערים וכל שער להלכות, ורובן קטנות (מבוא ע' כ' וע' כ"א), והנה שם הזכרתי מה שמביא הרי" ברצלוני בעצמו בס' ס' יצירה: בס' העתים ה' אבל . . . החבור שחברנו . . . ה' ברכות . . . ה' תשובה. גם מה שנמצא בס' העתים שער שני כ"י והיה כולל (כמ"ש"ש): ה' ערבי שבתות עירובין קידוש וזר ושביחת עבדים ברכות ועונג של שבת הילוך וזריקה והוצאה ושלטול שבת מלאכות ואיסורי שבת, ובדקדוקי סופרים שבת ע' 226: מביא ממנו ה' מלאכת שבת ושם ע' 334 ועירובין ע' 162: ה' עירובי תחומין, ובס' האסיפות כ"י מביא ממנו: סדר הברלה וה' תפילין (מבוא הנ"ל ע' כ"ד), ובס' העתים כ"י מביא: ה' מוזה ה' ראשי חדשים, ה' ספר תורה (להלן ע' 148).

והנה הרי" רייפמאן כתב בקובץ על יד ג' ע' 15: ס' העתים וס' זמנים הם לרעתי אך ספר אחד בשני שמות השונים במבטא ורומים כהוראה, אך לרעתי איננו כן, כי אמנם ס' העתים הוא הראשון מספריו אשר אולי התחיל לכתבו עוד בחיי הרי"ף, וס' ס' יצירה נראה שכתב בסוף מאה התשיעית לאלף החמשי (שם ע' י"ח) ואז לא השלים עוד את ס' זמנים כנראה מ"ש (שם ע' 109): ובסייעתא דשמיא אנו עתידין לפרשו במקומו בספר זמנים (שם ע' כ"א) ולכן נראה כי ס' זמנים הוא ספר אחר. החלק השני (והוא כולל הדינים אשר בטושיע אהע"ז) מובא מהרב אביד בשם: סדר נשים (קובץ על יד ג' 14). והרי שמואל בר יוסף בר שלמיה (הכותב בשנת היא ט"ו) מביא מרי ברצלוני: ס' יחוס שאר בשר ה' ניטין (שם). גם הרשביץ היא ס' ט"ז כתב: האחד (הוא שלא בדיוק כי הוא השני) שמו ס' יחוס שאר בשר. אמנם הרי" ברצלוני בעצמו אינו מביאו בשם רק בסתם: בספרנו השני. ע"י ע' 25, 26, 86: וכבר כתבתי זה מפורש בספרנו השני בה' ניטין, וע' 26, 54: בה' יכום וחליצה, וע' 27: בה' מטאנת ואילונות, וע' 42: בה' גרים וירושתם, וע' 126: בה' שפחה ונכרית ועבדים (ע' 39 שפחה ועבדים ונכרית, וע' 29: שפחה נכרים ועבדים) ע' 127 (ע"י ע' 146): בה' כתובות וכתובת בנין דכרין. עוד מביא ע' 55, 56: ה' כתובות וע' 26, 72: דין מכירת האלמנה בה' מוונות ומעשה ידי האלמנה. החלק השלישי והוא בדיני ממונות (כמו טושיע חייט) מובא בשם: ס' הדין (מבוא הנ"ל ע' כ"א), ורי שמואל בר יוסף (קובץ שם) מביא מרי ברצלוני: ס' הדינים (צ"ל לרעתי: ס' הדינים) בה' פסולי ערות, ורשביץ היא ס' ט"ז כתב: והשלישי ס' תקון שמרות והוא שלא בדיוק כי אמנם לא כל חלק השלישי נקרא כן רק אחת מהלכותיו או שער השני (ע"י להלן), והוא ס' השמרות שלפנינו אשר כתוב בראשו: הלכות תקון שמרות (ע' גם ע' 138). ומה שמובא בתשביץ היא דף ו' נמצא סה ע' 87. והרמב"ן ורי שמואל הסררי בס' התרומות מביאים אותו בשם: ס' השמרות, ובתשביץ היא ס' קניג: בשמרות. ורי ברצלוני בעצמו כתב ע' 25, 72: להחזיר בסדר השמרות וע' 54: בסדר השמרות. וע"י ע' 31: בשמר שלישי מחברנו זה וע' 138: חבורנו זה. — וע"י המזכיר להחכם רמ"ש ח"ו ע' 55:

לה' (לחמשה) שערים וכא לידי משער הראשון עד הלכות שמרות והעתקתי ממנו מה שהיה צריך לי וכו' — ולפייו היה ס' השטרות אחת מהלכות ס' הדין או ס' הדינים, ואולי היה כולל שער השני — ועי' בס' השטרות שלפנינו ע' 8: וכבר מירשנו לעיל ענין אדרכתא, ועי' 5. 6. 89: וכבר מירשנום בה' עדות, ועי' 6: וכבר מירשנו זה לעיל בסוף ה' הנשבעין ונוטלין, ועי' 22. 40. 60: וכבר מירשנו כל זה בה' הקניינין, ועי' 73: הקניינין ופשרה, ועי' 41: בה' הוראה וכפירה גם בה' הקניין ומשפטי ההלואה, ועי' 41. 84: בה' הדיינין, ועי' 53: בה' שבועות, ועי' 43: לעיל במשפטי ההרשאה פשרה ושורא דדייני (ועי' 44 בס"י השמועה) — וכל אלה ההלכות היו לפי זה בשער הראשון לפני ה' שמרות, ואח"כ באו הלכות אחרות אשר יזכיר אותם פה ע' 6: אנו עתידין לפרשו בה' דין האפיטרופין לקמן, ועי' 16, 17: בס"ד במקומו בה' מודעא, ועי' 57: בה' חוקה ומחאה, ועי' 118, 121: וכס"ד אנו עתידין לפרש כל זה במקומו הראוי לו בה' שומא, ועי' 122: בה' אחריות ואכילות פירות ושבת ושופרא דשטרא, ועי' 67: בה' קבלנות וערבות, ועי' 101: בה' מתנת שכיב מרע ומצוה מחמת מיתה, ועי' 124, 125: בה' התנאין ואסמכתא ומשליש שמרותיו, וכל אלה ההלכות באו אחרי ה' שמרות.

ולאשר היה ההבור הנדול הזה, כדברי המאירי, „ארוכה מארץ מרה ורחבה מני ים“ וכדברי ר' חסדאי קרשקאש „באריכות גדולי“ לא נעשו ממנו מכל חלקיו כפי הנראה רק מעט העתקות (וגם נדחו מסני הספרים שנתחברו אח"כ כמו האשכול והעטור ועוד, וכיותר מסני יד החוקה להרמב"ם ז"ל) וכאשר התחילו להעתיק החלק הראשון והוא ס' העתים, כנראה נלאו קצת מעתיקים להעתיק גם החלקים האחרים, ולכן נודע יותר ס' העתים, ור' יצחק לאמיש כתב: ואשר ראיתי מספריו הוא ס' העתים (מכוא הנ"ל ע' ט"ז) ור' דוד דאישתילא כתב: ר"י בר ברזילי סברצלונה שהכיר ספרים רבים נמצא בדיניו מהם ס' העתים (שם י"ז), ולכן נשאר ממנו קצתו עד היום הזה בכ"י, אמנם מחלק שני לא נשאר מאומה, וגם מחלק השלישי לא נשאר רק ה' שמרות שלפנינו, ונראה כי העתיקו אותו בספר לברו אף כי היא רק אחת מהלכותיו של ח"י, יען כי היה נחשב לספר בפני עצמו גם למחברו, והביאו בשם: „הבורנו זה, והוא על אשר באו אל קרבו גם הרבה דברים ממה שכתב כבר בהלכות אחרות וחזר וכתבם גם פה, כאשר אמר לרוב: „והחזרנו וכו' כאן, ולכן העתיקו אותו לברו, ונקרא מרסבין ובס' התרומות: ספר השטרות.

וספר זה, והוא ס' השטרות, בא גם ליד המעתיק הראשון, אשר ממנו נובע הספר שלפנינו, אשר כתב בתחלתו: „מצאתי הלכות תקון שמרות וכו' וממעוט הסנאי לא יכלתי להעתיק כל הספר כלו בפתיחותיו ושמועותיו הקדמותיו והצעותיו והחילותי להעתיקו מאמצעו בנוף טופסי הקון השטרות עצמם“ — והנה מזה נראה כי משם ואילך העתיקו כלו ולא היה מקצר מאומה, אמנם בראש הספר כתוב: שמרות לברצלוני בקצרה, וגם בסופו ע' 138: ע"כ הניעו ה' שמרות מהברצלוני, ועי' 147 בהעתק ב': בקצרה, ולכן חשבתי בתחלה כי היה מקצר גם באמצע השטרות וכתבתי בהערותי ע' 107 ועי' 117: המקצר, אמנם כעת נראה לי כי לא השמיט אחרי כן מאומה בתוך נוף הספר, ומ"ש: בקצרה, הוא יען כי החל להעתיק מאמצעו ולא העתיקו בפתיחותיו ושמועותיו, והנה מה שהביא הרשב"ץ ח"א ס"י קנייני ממנו ולא נמצא פה, אולי לקחו מפתיחותיו אשר ה"י בראש הספר, גם מה שהביא ממנו בס' התרומות דף פ"ה ע"כ ולא מצאתי פה נ"כ, אולי נשטט אח"כ בשננה מירי איזה מעתיק, והנה דרכו ומהנינו לשוננו של הרב במסרו זה, הוא כמו בס"י ס' יצירה, וכמו

ראש דבר

שכתב שם לרוב: לעניות דעתן (ע"י מכוא הגיל ע' י"ח) כן כתב גם מה הרבה פעמים, וכמו כן: בסיעתא דשמיא. שם ע' 234: למתלמד להבין, יפה ע' 1: למתלמד להבין, וע' 47: למלמד להבין, שם ע' 68: שהבאים אחרינו יוסיפו לקח, וקצת דומה לזה פה ע' 14, 51, 63: תן לחכם ויחכם עוד (משלי מ' מ'). ונמצאו פה גם דבורים מיוחדים אשר לא נמצאו שם, כמו ע' 51: יגיד עליו רעותו, והוא מלשחיב: יגיד עליו רעו (איוב ל"ג), וע' 107 (ע"י ע' 146) חבטנו עליה כמה חבטים, וכבר ראינו דרכו בקדש (מכוא ע' י"ט) כי חזר על נוסחאות הראשונות וספרים המדויקים, וכן פה מביא ע' 7: נוסחי עתיקי בשטרי, ועוד הרבה פעמים (ע"י מסתח), וע' 23, 129: ספרי דיוקני, גם ראינו שם (ע' מ"ו) איך היו סתוהים לפניו כל ספרי הנאונים וספרי הראשונים, וכמ"ש הרמב"ן (קובץ על יד סוף ח"ג ע' 13): ר' יהודה הנשיא שהיה בקי בדברי הנאונים ועל שלחנו הם תמיד, — ומלמד תלמוד בבלי אשר ממנו יחד ממנו פנה לספרו זה שלפנינו, ומלמד תלמוד ירושלמי ותוספתא, הנהו מביא פה, מגלת סתרים שכתוב בה זכרונות שמועותיו לעצמו משום ראשוני ראשונים קודם למר רב יהודאי גאון ד"ל ע' 126. (ע"י מ"ש ב"ש שרון לירידי מהרי" קאבאק ח"ה, ק"מ, כי גם אחרי שנכתב ונחתם התלמוד היה רוב למודם ניכר בע"פ, וע"י גם מ"ש בכבוד הלבנון העשירי ח"ב ע' 10 הערה 3 וע' 12 בהערה — וע"י גם בס' דורות הראשונים להרב ר' יצחק אייזיק הלוי ע' ג' בהערה. ונראה שנעלם מהרב מה שכתבתי שם).

ר' סעדיה, ר' שרירא ובנו רב האי (אך ס' השטרות לרב האי בר דוד אשר הו"ל קצתו הח' ראיא הרכבי כס' הפסטה, כמ"ש להלן ע' 9 בהערה, לא הביא, ואולי נכלל בין מ"ש: נוסחי עתיקי, או: בקצת חבור השטרות). ר' שמואל בן חסני הכהן, ר' חזקיה נשיא ישראל, (ר' שמואל) הגניד, רב הנגאל, וגם כסחם: גאון גאונים, אחד מן המחברים, יש מי שאומר, חד מרבוואתה. קצת קמאי, רבוואתה קמאי.

והרבה יותר סכלם הביא את הגאון ר' יצחק (אלפסי) אשר שם את הלכותיו ליסוד מוסד ספרו. כמ"ש הרב המניד (מכוא ע' כ"ח): שהוא מחויר אחרי דברי התלכות (הרי"ף) בכל מקום וכותב לשונו. — ומביא לרוב הלכותיו וגם תשובותיו, ולפעמים בלי הוכיח שמו, ואף כי הביא הרבה מאמרי התלמוד אשר לא הוכיחם הרי"ף, אך לפעמים סמך ניכר על הרי"ף ולא עיין בתלמוד (ע"י ע' 108 וע' 117). והנה מלמד הספרים אשר הכר הרב ברצלוני, היו נמצאים ממנו גם תשובות, ע"י המוכיח ח"ד 124 כ"י אלמנצי ס' 88: תשובות הגאונים, והאחרונה להרב ברצלוני. — עוד הנני להעיר כי באקספרד נמצא דף אחד כ"י מפורשו לס' יצירה, מתוך הגניזה אשר במצרים, והיא שם ס' 2759 ברשימה החדשה לירידי החריא נייבוער, אשר היא כעת תחת מכבש הדפוס, נחזור לס' השטרות שלפנינו:

ע' 7: ויש לך שטר אסטרופסות וכ"י שימנו עליהם לראש וכ"י וע' 8: זה שכתבנו לא שזה מקומה כי בכתב המנוי היא מקומה וכ"י, וע"י ע' 131: וכתב מינוי וכ"י ובשטר שלישי מחבורנו זה שהוא שטר אסטרופסות תמצא הרין נוסחא.

(ומשטר זה יש לתלמוד מצבם ומעמדם בעת ההיא פנימי ויצונו) ע"י ע' 7: שחזנו ונתמעטנו ונתחלדלנו עד אשר נשארנו מעט מהרבה כתרין על ראש ההר וכנס על הנבעה ונשארנו בני קהלנו בלא ראש ולא נשיא ובלא אביד וכ"י וקצת בני קהלנו הולכים בלא כסות וקצתן אומרינן נבלות הסה וקצתן מתערבין עם הגוים ואוכלין

סיהן ונעשו כהם ואין ביניהם הפרש אלא על שם היהדות לכרה, (מזה ראינו ניכ כי אין כל חדש תחת השמש).

ע' 40: ישראל אין נוסו משועבד (עיי"ש).

ע' 131: „עיני שמרות בחוקי הממונות“ — אמנם יש בתוכם גם נט סטורין וגם חליצה, ואולי כוונתו כי רובם ככלם הם בדיני ממונות. וע' 138 בסוף: „שלשה ושבעים שטרי הממונות והמשאות והמתנות“.

ע' 132: קורין אותו כל אדם רב וכו' ושמושיו ומלבושיו כשמושי החכמים ועטופי החכמים והחכרים והרבנים הנסמכים וכו' (מזה נראה כי היו להרבנים הנסמכים מלבושים מיוחדים).

ע' 133: שיכנסו התלמידים במדות החכמים וכו' ויתעלו מעט מעט בשורות וכו' (עיי' מיש' בישרון הניל' ח"ה ע' קל"ט, ואחיכ' בס' דורות הראשונים דף ק"ט, וגם פה נעלם ממנו מיש' שם).

ע' 137: שטר ההשוויה. אנו זקוקים וכו' — שטר זה דומה בלישנו וגם קצת בתוכן ענינו לשטר המנוי ע' 7. וגם ממנו יש ללמוד בענין מצבם ומעמדם, כמו מיש': גברו היגונות ועצמו התלאות ורכו האנחות מכבוד הפורעניות וגודל המסים וכו' כי נתנו שונאינו עלינו עולם וכו'.

ובזה תמו דברי הפעם, ואולי ארחיב עוד הדבור אם יזכני השו"ת להוציא לאור גם השער השני מס' העתים הנשאר לנו לפליטה, ואם בנתים ידפיס אותו וולתי ויקרמני אחר, תבא עליו ברכת טוב, וגם אני אודנו וישמח לבי גם אני.

מ"ב למכ"ה, ויהיו אמרי לרצון לפ"ג.

שזח"ה.

פי' שמרות לברצלוני בקצרה.

בהיותי בברצלונה העיר הנדולה מצאתי הלכות תקון שמרות אשר חבר הגשיא הנדול הרב המובהק רבנא יהודא הברצלוני זצ"ל ומטיעוש הפנאי לא יכולתי להעתיק כל הספר כולו כפתיחותיו ושמועותיו הקדמותיו והצעותיו והחילותי להעתיקו מאמצעו מנוף מוססי תיקון השמרות עצמם ומהאל הרחמן אשאל להיות בעוזה¹) ככל מקום ובכל זמן, כי הוא העוזר הנאמן:

וזוה התחלת לשון הרב זצ"ל בעצמו²) ובאנו לפרט בכאן מנייני השמרות כולן וענייניהן לעניות דעתין. ומצאנו בחיבור רבי³) סעדיה נאון ז"ל שהזכיר מנין השמרות ומנאן מ' שמרות חוץ מי"ד שמרות אחרות קטנות שהן לצורך תקנות הוקנים והראשון⁴) ואנן לעניות דעתין מצאנו חשבון כל השמרות והם עיג שמרות חוץ מיין שמרות אחרות קטנות שהן לוקנים ולחכמים ולראשים לתקן בהן תקנות⁴) ולנדור בהן ומקל לדרות בהן וחלקנו השמרות האלו באלף בית כדי שיהו נוחין להתלמד להבין ויהיו כתובות הנה בסדר אלפא ביתא דאיב ונוחין וקלין למצוא אותן ואלו מנייניהן:

- א. יש בה שבעה שמרות שתחלתן אליף והן שמר אדרכתא, שמר אשרתא דרייני, שמר אספרוססתא דיתמי, שמר אביריא והוא פיסוי⁵). שמר אמנה, שמר אירוסין, שמר אסותיקין, הרי ז' שמרות באלף:
- ב. יש בה ארבעה שמרות שתחלתן בית והן שמרי בירורין, אגרות בקרות, במול מודעי, מתנת בריא:
- ג. יש בה חמשה שמרות שתחלתן נימל והן גט פטורין, גט חליצה, גט מיאון, גט שחרור, כתובת גרושה שבויה ואלמנה:
- ד. יש בה חמשה שמרות שתחלתן דליית, שמר דיאתיקין, שמר דמירכסא⁶), ססק דין, שמר על דמיעבר:
- ה. יש בה ד' שמרות שתחלתן היא והן שמר הוראה, שמר הרשאה, שמר המחאה, שמר התפסת שמר:
- ז. יש בה ארבעה שמרות שתחלתן ז' והן שמר זכיני ארעא, שמר זכיני ביתא, שמר זכיני שמרא, שמר זכותא:

¹ צ"ל: בעוזרי.

² עד כאן דברי הסעתיק.

³ צ"ל: והראשים.

⁴ צ"ל: תקנות.

⁵ צ"ל: פצוי.

⁶ יש להוסיף: כתובת דמירכסא כמ"ש לחלן: וחשמר הי"ש חיא כתובת דמירכסא.

- ח. יש בה שלשה שמרות שתחלתן ח' והן שטר חלוקת שותפין, שטר חלוקת אחין, שטר חלוקת קרקעות:
- ט. יש בה שטר אחת שתחלתה ט"ח והיא שטר טירסא:
- י. יש בה שני שמרות שתחלתן י"ד והן שטר יופאטא והיא שטר חוב, שטר כתובת יבמין:
- כ. יש בה שטר אחת שתחלתה כ' והיא שטר כתובה:
- ל. יש בה שטר אחת שתחלתה למ"ד והיא שטר מתנה לחוד:
- מ. יש בה חמשה שמרות שתחלתן מ"ם והן שטר מהאה, שטר מורעא, שטר מחילה, אנרות מוזן, שטר משכונא:
- נ. יש בה שטר אחת שתחלתה נ"ז והיא שטר ניגריא¹ והיא האמור עליה ואי כתי איטריא קלא אית לה:
- ס. יש בה שני שמרות שתחלתן סמ"ך והן שטר סלקאטא, שטר סימפין ואית דגרסי סינסון:
- ע. יש שלש² שמרות שתחלתן עי"ן והן שטר ערכותא, שטר מכירת עבדים:
- פ. יש בה ששה שמרות שתחלתן פ"א והן שטר פרוככול, שטר פסיקאטא, שטר פקרון, שטר פסיס, שטר פשרה, שטר פסיקא:
- צ. יש בה שטר אחת שתחלתה צ"ד והיא שטר צוואה:
- ק. יש בה שני שמרות שתחלתן קר"ף והן שטרי קבלנות, שטר קבלת עדות:
- ך. יש בה שטר אחת שתחלתה רי"ש והוא שטר רגיעה:
- ש. יש בה י"א שמרות שתחלתן ש"ן והן שטר שמוש, שטר שומאדק בלנותא³, שטר שתלא וסוכר⁴) ומקבל וחוכר, שטר שוכר, מתנת שכיב מרע, שטר שכירה, שטר שיחוף, שטר שלישות, שטר שומא, שטר שליח לקבלת נט, שטר שליח לקבל קידושין:
- ת. יש בה חמשה שמרות שתחלתן תי"ו והן שטר חמורה, שטר תנאי, שטר תנאי עכר, שטר תנאי כתובה, שטר תנאי הנעשה על הנש בשעת הנירושין. הרי אלו ע"ג שמרות, נשאר לנו עשר שמרות אחרות שהן מן הזקנים וההכמים על מי שרואין לעשות בו אחת מהן. ואלו הן כתב מגו, כתב עכורי, כתב חקנתא, כתב מסמך, כתב ענייני, כתב סיחקא, כתב היאריה⁵) כתב חוקה, כתב שיריאתא, כתב שליחותא. נשאר לנו עוד ליקנים ולחכמים חמש שמרות והן מקל לרדות בהן ואינן יפתאק לנאותה⁶), ופתחא, ושמותא, ונדוייא, והתרה, הרי צי שמרות סחות שתיס. ונשאר לנו עוד שטר אחר שעושין זקני הקהל והדיינין להשוות ביניהן ולהסיע על קצתן ולסמוק ולהשוות ביניהן כמה יתן כל אחד ואחד בכך וכך מס או בכך וכך צדקה והיא הנקראת שטר ההשוואה. והרי אנו מפרשין בסיעתא דשמיא כל אחת ואחת במקומה:

¹ צ"ל: נטרא. עיי לקמן.

² צ"ל: שני, וכן הגיה ר' חיים ביכל בספרו אור החיים עמוד 461: ב' במקום: ג'.

³ שומא דקבלנותא.

⁴ צ"ל ושוכר.

⁵ צ"ל האריה.

⁶ צ"ל: לטותא.